

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nauka.com.ua](http://www.economy.nauka.com.ua) | № 7, 2020 | 30.07.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.7.201](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.201)

УДК 336.77:338.43(477)

*Д. А. Артеменко,
аспірант кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет, Одеса
ORCID ID: 0000-0002-4730-2490*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

*D. Artemenko
graduate student of the Department of Banking,
Odessa National Economic University, Odessa*

PROBLEMS AND PROSPECTS OF BANK LENDING OF AGRICULTURAL ENTREPRENEURSHIP

В статті досліджено сучасні особливості банківського кредитування сільськогосподарського підприємництва в Україні. Доведено, що сільськогосподарське підприємництво економіки дедалі більше потребує фінансових вкладень, необхідних для оновлення й технологічної модернізації виробництва. Визначено особливості кредитної політики банків при кредитуванні сільськогосподарських підприємств. Встановлено, що найбільш привабливими для банківського кредитування є великі сільськогосподарські підприємства за обсягами виробництва та урожайністю.

Проаналізовано ефективність виробництва продукції сільського господарства на 1 грн. кредитного забезпечення аграрного сектору України. Доведено важливість прямої державної фінансової підтримки суб'єктів господарювання агропромислового комплексу України через механізми здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Запропоновано шляхи прискорення розвитку банківського кредитування сільськогосподарського підприємництва України на підставі збільшення бюджетної підтримки, раціонального використання бюджетних коштів, зниження процентних ставок для сільськогосподарської галузі, вдосконалення методик оцінювання кредитоспроможності позичальників, які б враховували специфічні особливості сільськогосподарського виробництва.

The article examines the current features of bank lending to agricultural enterprises in Ukraine. It is proved that the agricultural entrepreneurship of the economy increasingly needs financial investments necessary for the renewal and technological modernization of production. It has been proved that bank lending to agricultural entrepreneurship in Ukraine is associated with certain features of the agricultural sector. It is necessary to single out: lag of agro-industrial production from other branches of the national economy in terms of the level of labor capital; outdated technologies of production and use of morally and physically worn out equipment, the industry is provided with equipment only for 60% of the need; seasonality of production; slow turnover of

funds at the production stage; significant payments to the budget lead to a reduction in profitability, the lack of effective mechanisms to protect the domestic market and measures to create favorable conditions for exports.

It is established that the decrease in bank lending to agricultural enterprises is associated with the loss of the industry, lack of liquid collateral for bank loans, a significantly high probability of non-repayment of loans and imperfections in the legislation. The significant risk of non-repayment of loans forces banks to set a high interest rate on them. It is established that the most attractive for bank lending are large agricultural enterprises in terms of production and yield. The efficiency of agricultural production per one hryvnia of credit provision of the agricultural sector of Ukraine is analyzed. These indicators increase or decrease proportionally, as evidenced by the importance of the efficiency of credit security of the agricultural sector of Ukraine for the analyzed period. The importance of direct state financial support of economic entities of the agro-industrial complex of Ukraine through the mechanisms of cheaper loans and compensation of lease payments has been proved.

The article proposes ways to accelerate the development of bank lending to agricultural enterprises of Ukraine based on increasing budget support, rational use of budget funds, lowering interest rates for agriculture, improving methods of assessing the creditworthiness of borrowers, which would take into account specific features of agricultural production.

Ключові слова: *сільськогосподарське підприємництво; банки; кредитування; кредитне забезпечення; фінансова підтримка.*

Key words: *agricultural entrepreneurship; banks; lending; credit security; financial support.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлюється тим, що сільськогосподарське підприємництво економіки дедалі більше потребує фінансових вкладень, необхідних для оновлення й технологічної модернізації виробництва, зокрема для закупівлі нової сільськогосподарської техніки та будівництва об'єктів комерційного і промислового призначення.

До основних проблем, які потребують ін'єкцій у аграрний сектор економіки України, з точки зору банківського кредитування, слід виокремити: відставання агропромислового виробництва від інших галузей народного господарства за рівнем фондоозброєння праці; застарілі технології виробництва та використання морально і фізично зношеної техніки, галузь забезпечена технікою лише на 60 % від потреби; сезонність виробництва; уповільнена оборотність коштів на виробничій стадії; значні платежі в бюджет призводять до скорочення прибутковості відсутність дієвих механізмів захисту внутрішнього ринку та заходів щодо створення сприятливих умов для експорту. Тому безумовно важливим на сьогодні є здійснення нових та аналіз проведених наукових досліджень щодо перспектив використання форм банківського кредитування для підтримки сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різноманітних аспектів банківського кредитування сільськогосподарського підприємництва становить значний теоретичний та практичний інтерес. Зокрема, сучасний стан та проблеми агрокредитування в Україні досліджувалися Абакуменко О. [1], Стецюком П. [2], Луценко Ю. [3], Лупенко Ю. [4] Тенденціям розвитку банківського кредитування підприємництва в аграрному секторі економіки присвячено наукові праці Худолія М. [5], Крюкової І. [6]. З точки зору визначення загальних тенденцій розвитку кредитного ринку України, заслугоує на увагу наукова праця Мостовенко Н. [7]. Шануючи доробок вітчизняних учених у проблематиці банківського кредитування аграрного сектор економіки України, зауважимо, що такий сегмент фінансового забезпечення постійно перебуває під впливом інституційних, економічних та соціально-політичних чинників. Саме тому питання стану, проблем та перспектив розвитку банківського кредитування сільськогосподарського підприємництва потребують поглибленого аналізу та продовження системного опрацювання.

Мета статті – аналіз стану банківського кредитування сільськогосподарського підприємництва, вивчення його обсягу, виявлення основних напрямів зрушень у його структурі за видами кредитних послуг, а також оцінка тенденцій та перспектив його розвитку.

Основні результати дослідження. Аграрне виробництво відіграє значну роль у розвитку економіки України. У даному секторі економіки створюється до 12% валової доданої вартості. За рахунок агропродовольчої продукції забезпечується понад 30% всього експорту держави [3, с. 30].

Зменшення банківського кредитування сільськогосподарського підприємництва пов'язано зі збитковістю галузі, відсутністю ліквідного забезпечення банківських позичок, значно високою ймовірністю

неповернення кредитів та недосконалість у законодавстві, зробили їх непривабливими для банків. Суттєвий ризик неповернення кредитів змушує банки встановлювати високу відсоткову ставку за цими кредитами.

Худолій Л. визначає наступні особливості кредитної політики банків при кредитуванні сільськогосподарських підприємств, які стримують активне зростання обсягів кредитування агропромислового комплексу України: необхідність виконання відносно жорстких вимог Національного банку України щодо створення страхових резервів на покриття можливих втрат від проведення кредитних операцій; низький рівень капіталізації банківської системи; недостатня кількість банківських ресурсів для середньо і довгострокового кредитування інвестиційних проєктів, що стримує технічне переоснащення позичальників та розвиток тваринництва; недостатній розвиток страхового ринку, що не може покрити всі ризики щодо ризикованого виду бізнесу – сільськогосподарського виробництва; відсутність ліквідної застави у більшості сільськогосподарських підприємств; операційні ризики, пов'язані з відсутністю досвіду у персоналі банків щодо співпраці з аграрним сектором [5]. Хоча, дослідження було датоване 2011 р., але сьогодні підтверджує факт не вирішеної проблеми за даними позиціями.

Ми погоджуємося із думкою Арт'ємової О., що банки віддають перевагу фінансуванню великих сільськогосподарських виробників, відповідно до таких причин: наявність організованої фінансової звітності у великих компаній; наявність достатнього та сучасного забезпечення по кредитах; диверсифікація напрямів діяльності великих підприємств, що може компенсувати можливі втрати на одному з напрямів діяльності; незнання та відсутність технологій проведення фінансового аналізу сільськогосподарських підприємств; недостатність спеціалістів для роботи з малими та середніми сільськогосподарськими підприємствами [8, с. 15].

Звертає на себе увагу дослідження, проведене щодо визначення критеріїв банків до розгляду задоволення потреби у кредитуванні сільськогосподарських підприємств (рис. 1).

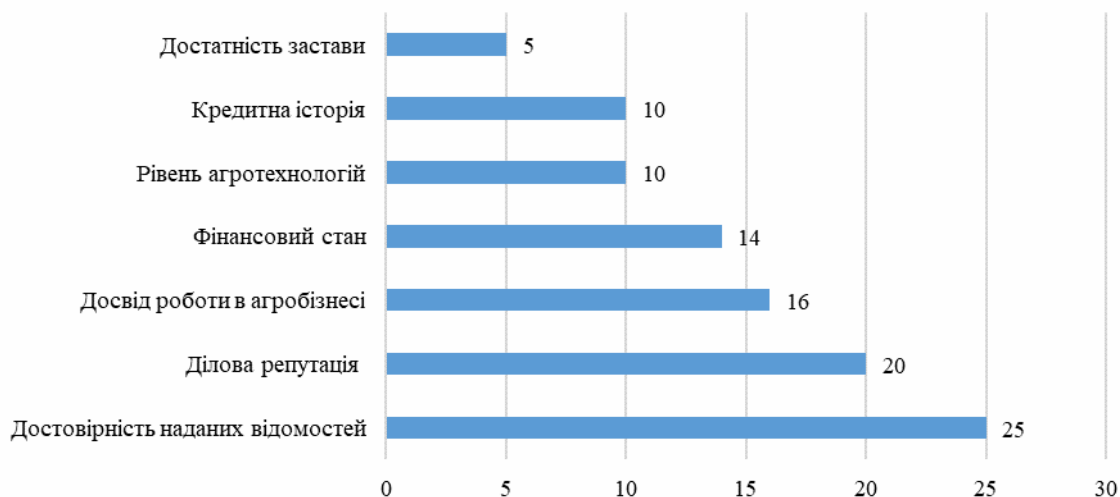

Рис. 1. Критерії оцінювання банками позичальника-агровиробника під час кредитування, %
Джерело [10]

При визначенні потенційних обсягів кредитування сільськогосподарського підприємництва, за доцільне є дослідження суб'єктів фінансового ринку, які можуть брати участь у цьому процесі (табл. 1).

Таблиця 1.

Ємність ринку кредитних послуг, сформованого банками та небанківськими фінансовими установами, млн. грн.

Показники	2018 р.	2019 р.	Темп приросту 2019 р./2018 р.	
			абсолютний, млн. грн.	відносний, %
Банківські установи (кредити надані клієнтам)	1118860,0	1033539,0	-85321	-7,65
Фінансові компанії (надання коштів у позику, в т.ч. і на умовах фінансового кредиту)	51909,1	79176,2	27267,1	52,5
Фінансові компанії (надання послуг з факторингу)	48105,0	56469,4	8364,4	17,4
Фінансовий лізинг (послуги, надані фінансовими компаніями та юридичними особами – лізингодавцями без статусу фінансової компанії)	22193,1	27645,6	5452,5	24,57

Джерело: складено автором за матеріалами [7, с. 129; 10]

З точки зору кредитування, розподіл сільськогосподарських підприємств за розміром відіграє важливу роль під час оцінювання їх кредитоспроможності (табл. 2).

Таблиця 2.
Розподіл сільськогосподарських підприємств за розміром у 2019 році

Підприємства	Кількість підприємств		Обсяг виробництва		Урожайність, ц з 1 га
	одиниць	у % до загальної кількості	тис. т	у % до загального обсягу виробництва	
Зернові та зернобобові культури (площею, га)					
до 100,00	21160	61,0	2426,4	4,0	35,8
100,01-200,00	3665	10,6	2388,3	4,0	44,6
200,01-500,00	4095	11,8	6334,1	10,5	47,6
500,01-1000,00	2766	8,0	9941,4	16,6	50,3
1000,01-2000,00	1917	5,5	14031,0	23,4	52,7
2000,01-3000,00	562	1,6	7667,6	12,8	56,2
більше 3000,00	508	1,5	17193,3	28,7	65,4
Усього	34673	100,0	59982,1	100,0	53,7

Джерело: складено автором за матеріалами [11]

Якщо проаналізувати дані, які представлені у таблиці 2, то можна дійти висновку, що найбільш привабливими для банківського кредитування є великі сільськогосподарські підприємства за обсягами виробництва та урожайністю. Хоча їх частка у загальній кількості підприємств складає від 1,5 % до 5,5 %. При цьому, частка малих сільськогосподарських підприємств складає 61 %, але за аналізованими параметрами вони програють великим.

Якщо проаналізувати показники ефективності кредитування вітчизняної аграрної сфери, то вони знаходяться на значно низькому рівні порівняно з аналогічними показниками США (вітчизняний аграрний сектор одержує у 15 разів менше кредитних ресурсів у розрахунку на одиницю виготовленої валової аграрної продукції; у 24 рази менше отримує кредитів на 1 га землі сільськогосподарського призначення, ніж аграрні підприємства США (рис. 2).

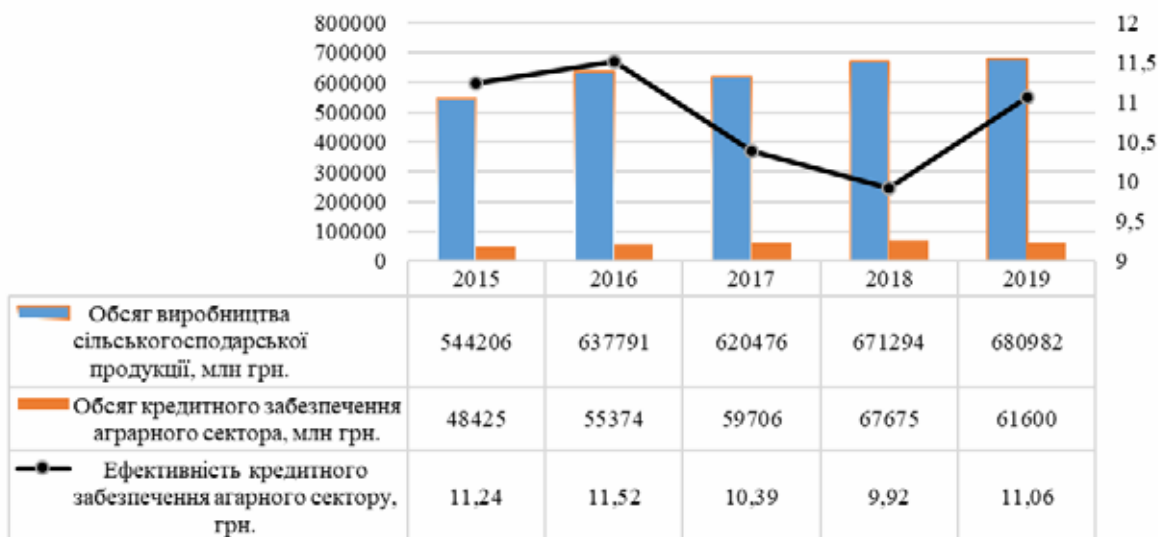

Рис. 2. Динаміки ефективності виробництва продукції сільського господарства на 1 грн. кредитного забезпечення аграрного сектора України протягом 2015 – 2019 рр.

Джерело: розраховано автором

За даними представленими на рисунку 2, можна зробити наступні висновки. Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції у 2019 р. збільшився у порівнянні з 2015 р. на 25,33 % . Відповідне спостерігається щодо обсягів кредитного забезпечення аграрного сектора. У 2019 р. вони зросли у порівнянні з 2015 р. на 27, 21 %. Слід зазначити той факт, що є залежність між обсягами виробництва сільськогосподарської продукції та кредитного забезпечення аграрного сектора. За аналізований період дані показники пропорційно

зростають або знижуються, про що свідчить значення ефективності кредитного забезпечення аграрного сектору України.

Розглядаючи структуру банківського кредитування за строками, слід відзначити, що у 2019 р. переважають кредити надані терміном від 1 до 5 років (рис. 3).

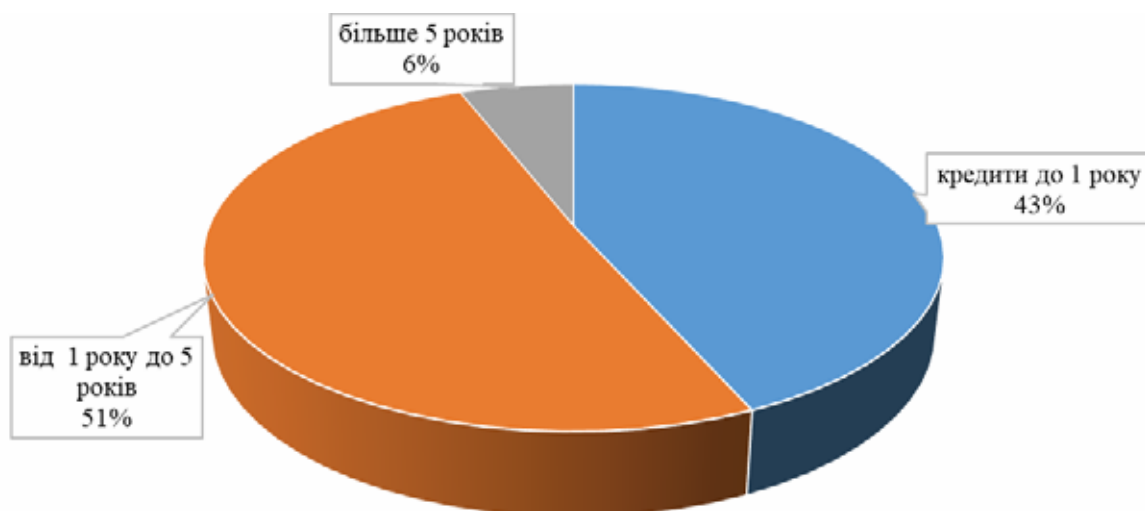

Рис. 3. Структура банківського кредитування аграрного сектору України за термінами, %

Джерело: розраховано автором з використанням джерела [10]

Процентні ставки за кредитами, залучені підприємствами АПК, також мають тенденцію до коливання (табл. 3).

Таблиця 3.

Стан кредитування підприємств АПК України у 2015–2019 рр.

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяги залучених кредитів: всього, млрд грн, у т.ч.:	48425	55374	59706	67675	61600
короткострокові	22059	24486	18008	24570	26689
середньострокові	20357	19781	22972	30242	31247
довгострокові	6008	11107	18726	12863	3664
Процентна ставка за залученими кредитами, %:	20,2	18,4	16,3	17,7	16,4
у національній валюті	23,0	20,4	17,7	20,5	19,7
в іноземній валюті	10,7	10,7	7,3	6,9	6,5

Джерело: розраховано автором з використанням джерела [10]

Відповідно до «Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів», передбачені наступні пільги при банківському кредитуванні АПК:

– 1,5 % облікової ставки Національного банку України, що діє на дату нарахування відсотків, але не вище розмірів, передбачених кредитними договорами, зменшених на 5 %;

– компенсація відсоткових ставок за кредитами:

- короткостроковими, залученими для покриття виробничих витрат;
- середньо- і довгостроковими, залученими для придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва, здійснення витрат, пов'язаних з будівництвом і реконструкцією виробничих об'єктів сільськогосподарського призначення, а також для будівництва і реконструкції виробничих об'єктів [12].

На сьогоднішній день, до складу банків, які підписали Меморандум з Міністерством економічного розвитку та торгівлі України з питань реалізації державної підтримки сільгосп-товаровиробників, залучено: АТ АКБ «Львів», АТ «Банк Восток», АТ «МТБ Банк», АТ «Мотор-Банк», АТ КБ «Глобус Банк», АТ «Райффайзен Банк Аваль», АТ АБ «Укргазбанк», АТ «ОТП Банк», АТ «ПУМБ», АТ «Креді Агріколь Банк», АТ «АКБ «РадаБанк», АТ «Східно-Український Банк «ГРАНТ», АТ «Кредобанк», АТ «Альфа-Банк», АТ КБ «ПриватБанк», АТ «Правекс Банк», ПАТ «Банк «Кліринговий Дім», АТ «Укрексімбанк», АТ «Агропросперіс Банк», АТ «Мега банк», ПАТ АБ «Південний», АТ «Банк Альянс», АТ «Ощадбанк», АТ «Акцент-Банк», АТ «Банк Кредит Дніпро», АТ «ПолікомБанк», АТ «ТаскомБанк», АТ АКБ «ІндустріалБанк», АТ «МетаБанк», АТ «Піреус Банк МКБ», АТ «Прокредит Банк», АТ «Кредитвест Банк» [13].

Державна підтримка сільськогосподарського підприємництва здійснюється за напрямками, динаміка обсягів яких наведена у таблиці 4.

Таблиця 4.

Державна підтримка сільськогосподарського підприємництва у 2019 р.

Загальний фонд державного бюджету			Спеціальний фонд державного бюджету		
Напрямок підтримки	млн грн.	%	Напрямок підтримки	млн грн.	%
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	127	2,15	Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі	5000	9,21
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	800	13,52	Надання кредитів фермерським господарствам	44500	81,99
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	400	6,76	Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу	4 773	8,79
Надання кредитів фермерським господарствам	200	3,38			
Державна підтримка галузі тваринництва	3500	59,16			
Фінансова підтримка сільгосподаровиробників	889	15,03			
Разом	5916	100,00	Разом	54273	100,00

Джерело: складено автором з використанням джерела [13]

Пряма державна фінансова підтримка суб'єктів господарювання агропромислового комплексу України здійснюється через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів. Здешевлення кредитів проводиться в режимі кредитної субсидії та полягає у субсидуванні частини плати (процентів) за використання кредитів, наданих банками в національній та іноземній валютах. Компенсація лізингових платежів полягає у частковому відшкодуванні сплачених суб'єктами господарювання агропромислового комплексу лізингових платежів за придбані техніку та/або обладнання на умовах фінансового лізингу.

При цьому, слід звернути увагу на те, що державна підтримка сільськогосподарського підприємництва у більшості країн світу є пріоритетним напрямом їх аграрної політики. Вона виступає одним із зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств

Висновки і перспективи подальших досліджень. Банки та держава на сьогодні не відіграють належної ролі у забезпеченні сільськогосподарського підприємництва достатніми обсягами фінансових ресурсів. Висока вартість кредитних ресурсів, відсутність відповідного забезпечення та недостатня кредитоспроможність більшості малих та середніх сільськогосподарських підприємств перешкоджають розвитку ефективних відносин між банками та ними.

Основні проблеми залучення кредитних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами, полягають у наступному: низька кредитоспроможність та інвестиційна привабливість; незначна рентабельність, яка залежить від сезонного характеру агровиробництва; відсутність у більшості аграрних підприємств належного кредитного забезпечення; тривала процедура отримання банківського кредиту; ризик галузі, який пов'язаний з тривалим операційним циклом, сезонним характером виробництва та природними умовами; недоступність фінансових послуг для малих і середніх аграрних підприємств; високі відсоткові ставки, які є значно вищими ніж за іншими видами економічної діяльності; відсутність кредитних фондів, спеціалізованих банків та відповідних механізмів кредитування, спрямованих, перш за все, на розвиток й підтримку малих та середніх сільськогосподарських підприємств; неефективність та низька державна підтримка галузі – кошти виділяються переважно без прив'язки до технологічних потреб, зазвичай, у кінці року, що створює передумови для їх нецільового використання.

Тому, спираючись на вищенаведене, основними напрямками покращення банківського кредитування сільськогосподарського підприємництва мають стати розроблення комплексу заходів з боку держави і банків, спрямованих на розвиток системи взаємодії з аграрним сектором економіки, а саме: збільшення бюджетної підтримки, раціональне використання бюджетних коштів, зниження процентних ставок для сільськогосподарської галузі, вдосконалення методик оцінювання кредитоспроможності позичальників, які б враховували специфічні особливості сільськогосподарського виробництва.

Список використаних джерел.

1. Абакуменко О., Марченко Н., Мороз Е. Агроекредитування в Україні: сучасний стан та основні проблеми. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. №2 (6). С. 246-252.
2. Стецюк П.С., Гудзь О.Є., Войтюк О.П. Трансформація матриці банківського кредитування сільськогосподарських підприємств. *Економіка АПК*. 2013. №12. С. 49-55.
3. Лупенко Ю.О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. Вип. 2(4). С. 30-34.
4. Лупенко Ю.О., Андрос С.В. Банківське кредитування аграрного сектору Економіки України. *Економічний вісник КПУУ «КПІ»*. 2019. №16. С.196-207.
5. Худолій Л.М., Годованець І.Л. Удосконалення системи банківського кредитування малого підприємництва в аграрній сфері України. *Агросвіт*. 2011. № 11. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/11_2011/8.pdf
6. Крюкова І.О. Зовнішні та внутрішні потоки у забезпеченні інноваційного розвитку бізнес-суб'єктів аграрної сфери *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 4. С. 18-25.
7. Мостовенко Н.А., Коробчук Т.І., Чиж Н.М. Основні тенденції розвитку сучасного ринку кредитних послуг в Україні. *Економічний форум*. 2020. № 2. С.127-133. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-2-17>.
8. Ар'ємова О. Банківське кредитування АПК: Сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 21. Ч.1. С. 13-18.
9. По секрету с кредитного комитета. URL: <http://www.agrotimes.net/journals/article/po-sekretu-z-kreditnogo-komitetu>. (дата звернення 19.06.2020).
10. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1/> (дата звернення 05.07.2020).
11. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/grup_sg_pidpr/arch_grup_sg_kilk_tv_u (дата звернення 09.07.2020).
12. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів: схвалений Кабінетом міністрів України від 29. 04. 2015 № 300. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-n#Text>. (дата звернення 19.06.2020).
13. Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL:<https://agro.me.gov.ua/ua/pidtrimka/vzayemodiya-z-bankami> (дата звернення 09.07.2020).

References.

1. Abakumenko, O. Marchenko, N. and Moroz, E. (2016), "Agricultural lending in Ukraine: current status and main problems", *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnya*, vol. 2, no. 6, pp. 246-252.
2. Stetsyuk, P.S. Gudzy, O.E. and Voytyuk, O.P. (2013), "Transformation of the matrix of bank lending to agricultural enterprises", *Ekonomika APK*, vol. 12, pp. 49-55.
3. Lupenko, Yu.O. (2015), "Development of the agrar sector of the Ukrainian economy: forecasts and prospects", *Naukovyy visnyk Mukachiv's'koho derzhavnoho universytetu*, vol. 2, no. 4, pp. 30-34.
4. Lupenko, Yu.O. and Andros, S.V. (2019), "Bank lending to the agricultural sector of the Economy of Ukraine", *Ekonomichnyy visnyk KPUU "KPI"*, vol.16, pp.196-207.
5. Khudoliy, L.M. and Godovanets, I.L. (2011), "Improving the system of bank lending to small businesses in the agricultural sector of Ukraine", *Ahrosvit*, [Online], vol.11, available at: http://www.agrosvit.info/pdf/11_2011/8.pdf (Accessed 10 July 2020).
6. Kryukova, I.O. (2017), "External and internal flows in ensuring the innovative development of business entities in the agricultural sector", *Aktual'ni problemy innovatsiynoyi ekonomiky*, vol. 4, pp. 18-25.
7. Mostovenko, N.A., Korobchuk, T.I., and Chizh, N.M., (2020), "The main trends in the modern market of credit services in Ukraine", *Ekonomichnyy forum*, vol. 2, pp. 127-133. DOI: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2020-2-17>.
8. Artyemova, O. (2018), "Bank lending for agro-industrial complex: Current state and prospects of development", *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 21, no.1, pp. 13-18.
9. Agrotimes (2017), "Secret from the credit committee", available at: <http://www.agrotimes.net/journals/article/po-sekretu-z-kreditnogo-komitetu> (Accessed 19 June2020).
10. Official site of the National Bank of Ukraine (2020), available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1/> (Accessed 05 July 2020).
11. State Statistics Service of Ukraine (2020), available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/sg/grup_sg_pidpr/arch_grup_sg_kilk_tv_u, (Accessed 09 July 2020).
12. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), "Procedure for using funds provided in the state budget for financial support of measures in the agro-industrial complex by reducing the cost of loans", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2015-n#Text> (Accessed 19 June2020).
13. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2019), "Information and analytical portal of the AIC of Ukraine", available at: <https://agro.me.gov.ua/ua/pidtrimka/vzayemodiya-z-bankami> (Accessed 09 July 2020)